СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 210. Джерзи Ситі, Н. Дж., пятниця, 10. вересня, 1926. VOL. XXXIV. No. 210. Jersey City, N. J., Friday, September 10. 1926. THREE CENTS

ВИБОРИ ЗАВДАЮТЬ ПРИКРИЙ УДАР РЕПУБЛИКАНЦЯМ

ВАШИНГТОН, 8. вересня. — Правибори („праймеріз"), що відбулися на початку сього тижня, принесли кілька великих несподіванок.

Найважнійшою подією є упадок сенатора Ленрута, одного з найбільших стовпів теперішнього републиканського уряду, людини, яка в попереднім конгресі вела провід у агітації уряду за приступленєм до світового суду. Його невдача вважається важним ударом для републиканської адміністрації. Упадок Ленрута скріпляє сили прогресистів, ворожі президентови.

Другою щодо ваги подією є невдача проґресиста з партії Ла Фолета в Висканзині. Се може евентуально скріпити партію уряду.

В стейті Ню Гемшер виграв правибори прихильник уряду Мозес.

КУЛИДЖ НЕ ЗМІНЯЄ СВОЄЇ МЕКСИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

ПОЛ СМИТС, Ню Йорк, 8. вересня. — Президент Кулидж заявив нині, що він не думає зміняти своєї політики супроти Мексика. На його думку, президент Каєс поробив уже Америці важні уступства в справі землі й нафти.

ПРОЦЕС ПРОТИ МІНІСТРА ЗА ОБМАН УРЯДУ.

НЮ ЙОРК, 8. вересня. — На процесі федерального уряду проти Гарі Доґерті, бувшого міністра справедливости, та Томаса Милера, бувшого опікуна чужинецьких маєтків, прокураторія предложила наперед свою справу, а відтак покликала як першого свідка Рихарда Мертона, межинародного знатока з Франкфурту над Меном у Німеччині.

Державний прокуратор у своїй промові показував, що Доґерті мусів заробити на безправнім перенесенню власности на приватних підприємців яких 32 тисячі долярів, а Милер що найменче 50 тисяч долярів.

ВАЛЕНТІНО ЗАПИСАВ СВІЙ МАЄТОК СВОЇЙ РОДИНІ.

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 8. вересня. — Прочитаний в перше тестамент помершого недавно відомого актора рухомих образків Рудольфа Валентіно викликав тут справдішнє здивованнє. Маєток сей, який виносить що найменче мілюн долярів, а може дійти до два рази висшої суми, записаний по більшости братови покійного, сестрі та тітці його другої жінки, котра помагала розводитися йому зі сею женою в Парижі. Сама та друга жена, відома на сцені під іменем Наташі Ромбової, дістала в спадку 1 доляра.

Тимчасом у деяких католицьких кругах розвелася за похорони Валентіна цікава полеміка. Самі таки католики занають управі церкви, як вона сміла правити похорони для Валентіна, коли він, хоча роджений в католицькій церкві, не женився через сю церкву, і розводився аж два рази, тоді як католицька церква не допускає навіть одного розводу.

2 СМЕРТИ ЗА 2 ДОЛЯРИ.

АЛЕНТАВН, Па., 8. вересня. — Марк Сенсенбах, шериф повіту Лігай, та Гарі Сіґфрід, його заступник, вибралися нині на фарму Ґренвила Голбена, щоби доручити йому приказ явитися в суді. Голбен мав явитися в суді ще в вівторок та відповісти за непосиланнє своїх дітий до школи, але він не зявився.

Коли оба шерифи зближалися до дому, фармер загрозив їм, що він буде стріляти, як вони не відступляться від дому. Шериф заявив, що він має доручити йому судовий приказ і мусить сповнити свій обовязок. Коли Голбен повторив свою погрозу, шериф пішов зателефонувати до міста по поліцію, а по приході полісменів, він пішов ще раз доручувати позов.

Громадка підкралася до дому та хотіла наскочити на двері несподівано, але фармер побачив їх і загрозив, що буде стріляти. Вони тоді стрілили сальвою до вікон дому. Попід двері дому виплила на двір кров. Пождавши хвилину, шериф і його заступник пустилися до дверий. Коли були яких 25 стіп від дверий, з одного вікна показався конець рушниці і грянув вистріл. Шериф і його заступник дістали великий ладунок грубого шроту в голову. Оба впали на місци смертельно ранені. Оба померли по дорозі до шпиталю.

Поліція покликала ще більше резерви, і коли настала ніч, поліція, переконавшися допевне, що жінки й дітий нема дома, постановила його викурити. Дім підпалено. Не могучи видержати горячи, Голбен вирвався з дому та став утікати, стріляючи в бігу. Знова гримнула сальва вистрілів, і Голбен повалився нежавий на землю.

Голбен мав 48 літ і є батьком 4 дітий. Сусіди кажуть, що від якогось часу він заховувався по дивацьки. Називав себе сином божим та сварився з жінкою, як вона не хотіла вірити, що його Бог вислав повести спротив проти урядників.

КАНАДА ВЕРТАЄ ДО ПОЛІТИКИ ДВОХ ПАРТІЙ.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 8. вересня. — Вчора відбулися номінації кандидатів, які мають станути до виборів членів домініяльного парляменту, що мають відбутися на слідуючий вівторок. Як видно зі сих правиборів, Канада вертає назад до двох старих партій, консервативної й ліберальної. На 255 місць у парляменті появилося всего 20 порґресивних кандидатів, і з них найбільше два мають яку надію на вибір.

РАК НЕ НЕДУГА, АЛЕ ГРУПА НЕДУГ.

НЮ ЙОРК, 7. вересня. — На зборах Американської Академії Тілесних Недуг говорив др. Вілієм Бейбридж про недугу рака, що се не одна недуга, але ціла комбінація недуг. Тому й причини вона не має одної, але богато.

РОСІЯ ДОМАГАЄТЬСЯ УЧАСТИ В АЛЬЖЕСІРСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ.

МОСКВА, 8. вересня. — Російський уряд вислав ноту до еспанського уряду, в якій звертає сьому урядови увагу, що коли він скликає конференцію в справі Альжесіра і запрошує на сю конференцію всі держави, які підписали попередну умову в сій справі, то Еспанія повинна була запросити до участи в конференції й російський уряд. Колиж Еспанія Росії тепер не запросила, то Росія застерігає собі право не приняти постанов сеї конференції.

ДАРУНОК ГРАФИНІ СОЦІЯЛІСТАМ.

ЛОНДОН, 7. вересня. — Ґрафиня Ворвик, властителька великих маєтків у Англії, яка мимо сього вважає себе соціялісткою, подарувала робітничій партії Англії свій замок Істон Лодж. В сьому замку мавби повстати перший в Англії робітничий каледж.

Сим питанєм тепер і займається генеральний юнійний конґрес. Юнії мусілиби видати на випосаженнє каледжу, що вимагалоби від„тку чверть міліона долярів. Власне над тим, як зібрати сю суму, і велися горячі дебати на конґресі. Пропонують межи инчим, щоби кождий член англійських юній зложив по 1 пені від члена на рік через три роки. Дебати ще не покінчилися.

СЕЛЯНСТВО БЕСАРАБІЇ СТОГНЕ ПІД ЯРМОМ ПОДАТКІВ.

За відомостями румунської газети „Дімінаца" в міністерстві фінансів Румунії відбулося засідання з приводу оподаткування населення боярської Румунії. Пан Лапедату, завід. департаментом опдаткуванняповідомив, що податок виплачують „неохотно", особливо, — підкреслив урядовець — це стосується „запутської провінції", ц. т. Бесарабії, де земельного податку за 1923 р., що становив 60 міл. лей, не було взято з населення навіть 50 %. Нарада зарадила такому лихові дуже просто, — вона ухвалила взяти з населення цілком всю заборгованність за минулі роки і 3/4 за б. рік. Останній строк для виплати податків — 1. жовтня ц. р.

ХОВАЮТЬ ЖЕРТВИ КАТАСТРОФИ У СПІЛЬНІМ ГРОБІ.

ДАБЛИН, Ірляндія, 7. вересня. — 48 жертв пожару шопи, в якій показувано рухомі образки, поховують у спільному гробі. 26 осіб спалилося на вугіль так, що їх не можна було навіть роспізнати.

СТАН ПРЕСИ НА ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ.

Преса Західньої України, головно політична, виглядає дуже мізерно. Радикальний „Громадський Голос" виходить всего в 1.500 примірниках, органи УНД-а „Рада" — 2.200 прим., „Діло" — 5.000 прим. Ще гірше стоять инші видавництва.

До такого стану преси причинюється та обставина, що українська політична преса зазнає нечуваних репресій зі сторони польської прокуратури. Її видання майже кожне число конфісковане („Рада" на 64 чисел була 62 рази конфіскована) (так само з „Ділом"), а редактори потягані до судової відвічальности.

Натомісць поширюються і розвиваються видання клерикальні: „Місіонар" виходить в 8.500 прим., „Наш Приятель", журнал для молоді, в 6.500 прим. й инші. Звичайно органи ці не підпадають конфіскаті.

ЕМІҐРУЮТЬ З БЕСАРАБІЇ.

Навіть румунська влада примушена констатувати неймовірний зріст утікання та еміґрації з Бесарабії.

„Бюлетень Праці" — орган міністерства праці Румунії, повідомляє, що за 1925 р. еміґрувало з Бесарабії 12.241 чоловіка, тоді як 1924 р. виїхало лише 1.450. Між иншим зі старої Румунії еміґрувало 1925 року лише 597.

Коли взяти на увагу, що в офіційну статистику румунського міністерства не входить утікання через Дністер і крім того, що цифри ці взагалі не повні, то можна собі уявити, як живеться селянам у Бесарабії під владою румунських жандармів. Населення примушене тисячами кидати насиджені місця й тікати далі. Утікання селян 26 р. не припинилося, а ще збільшилося. Новий румунський уряд намічає нову витівку щодо „упорядкування" управління Бесарабією: парлямент вносить законопроект про встановлення „секретаріяту Бесарабії", що має одержати повну адміністративну та військову владу. Йому безпосередньо підлягатимуть всі адміністративні і військові органи Бесарабії; всі призначення урядовців для Бесарабії проходитимуть через цей секретаріят.

ЕПІДЕМІЯ ХОЛЕРИ В АЗІЇ.

Часописи повідомляють, що в англійській Індії, на островах Филипінах, в Індохінах і Сіямі шаліє епідемія холери. Урядова статистика виказує, що в самій Індії вмерло досі 43,856 осіб.

НЕ БУДЕ БІЛЬШЕ СТАРИХ ЖІНОК.

З Будапешту повідомляють: хірург професор Невещ Наді осягнув незвичайні висліди при примінюванню до жінок відмолоджуючої методи Воронова. Старі жінки, на яких зроблено переціплення з малп-самичок, набрали всіх ознак молодости.

ВЕЛИКІ ЗАПИСИ НА ПУБЛИЧНІ ЦІЛІ.

НЮ ЙОРК, 8. вересня. — В місцевому суді предложено до затвердження тестамент міліонерки пані Анни Кейн. Тестамент відзначається великими записами на публичні цілі. Музейови Штуки в Ню Йорку записала вона збори образів; Колумбійському університетови 1 міліон долярів; притуловищови для невидючих хорих 1 міліон долярів; для публичних бібліотек Ню Йорку 200,000 долярів, та цілий ряд менчих записів другим інституціям.

„КОЖДЕ МІСТО ПОВИННО МАТИ ВОЗДУШНИЙ ПОРТ".

ФИЛАДЕЛФІЯ, 7. вересня. — Вилием Меккрейкен, заступник секретаря (міністра) торговлі, говорив тут на отворенню річної конвенції Національного Летничого Товариства, що кожде американське місто повинно мати міський „воздушний порт", себто спеціяльний простір для вилету й осідання літаків, бо летництво незадовго стане зовсім нормальним, загально вживаним комунікаційним средством.

ПРИТИШЕННЯ ТОРОХТІННЯ МОТОРУ ЛІТАКА.

Коли літак летить, то торохтіння його мотору в самому літаку таке сильне, що приглушує всякі розмови та утруднює а навіть унеможливлює ведення телефонічних розмов. Фінський офіцир Гаррі Таммелін придумав апарат, який приглушує той туркіт мотору, а рівночасно скріплює через мікрофон голос в телефоні. Проби з тим апаратом випали дуже добре. В прилади Таммеліна будуть заосмотрені всі військові літаки.

ВОВКИ В МОСКОВЩИНІ.

„Наркозем" видав відозву, яка взиває до безоглядної боротьби з вовками, скількість яких обчисляють в Московщині на понад 100,000. Минулої зими розірвали вони сотки людей і близько 1,000,000 штук худоби. Часто появляються вони великими стадами в великих навіть губерніяльних містах. Особливо загрожуюче є нещастя насліддок частих випадків сказненнини, що трапляється між вовками, які заражують тою хоробою псів і худобу, на які нападають.

ПРОТЕСТ ПРОТИ ВІЧНОГО СТАНУ ОБЛОГИ В БУКОВИНІ.

Буковинська Торговельна Палата на своїм місячнім засіданню, що відбулося в почтаках серпня ц. р. в Сторожинці, по вислуханню докладу генерального секретаря про спинювання всякої торговлі через вічний стан облоги, що панує на Буковині ще від 1914 року, а по окупації краю Румунами ще більше скріпився, рішила запротестувати проти цього положення і віднестися до міністерства внутрішніх і військових справ з жаданням знесення стану облоги.

НІМЕЧЧИНА ВИБРАНА ДО ЛІГИ Й РАДИ ЛІГИ

ЖЕНЕВА, 8. вересня. — Нині в полудне Німеччина стала членом Ліґи Народів.

Повні збори Ліґи заявилися за принятєм Німеччини одноголосно. Наслідком сього відай уже в пятницю прийдуть під обради зборів Ліґи договори з Льокарно.

З Берліна доносять, що німецький уряд вислав уже 24 представників, які мають узяти участь в урочистих церемоніях, з якими мається приняти Німеччину на засіданню Ліґи. Про своє принятте Німеччина ще не дістала офіціяльного повідомлення, але населення краю довідалося про нього за посередництвом радія.

Принятте Німеччини знова викликало в менчих держав бажання дістати постійні місця в Раді Ліґи. Ліґа, однак, сподіється не лишень заспокоїти сі держави, але дістати назад до себе Еспанію, яка вже виступила зовсім урядово.

АНГЛІЯ ВАГАЄТЬСЯ З ОСТРИМИ ВИСТУПАМИ ПРОТИ КИТАЮ.

ЛОНДОН, 8. вересня.—Англійський уряд, який теж дістав вістки про вбитте більшого числа англійських фльотних офіцирів і жовнирів китайськими військами в Китаю, не думає робити зі сього межинародного вжитку та домагатися покарання виновників. Уряд виправдується тим, що в Китаю панує хаос, що вбийники се не правдива армія, а радше розбишаки.

Тимчасом з Китаю приходять вістки, що Англійці в Китаю домагаються рішучого виступу зі сторони англійського уряду. На їх забезпеку уряд і вислав уже на китайські води ще кружляк Гокинс.

ЖІНКИ ПРОБУВАЛИ НАСЛІДУВАТИ ҐІНДЕНБУРҐОВУ ЩЕТИНУ.

БЕРЛІН, 8. вересня. — Берлінські фризієри (барбери) від довшого вже часу шукали за якоюсь модною причіскою для жінок, щоби нею захопити всі німецькі жінки й в сей спосіб „визволити" німецьке жіноцтво з рабства французьких фризієрів, які досі диктували моди в причісках цілій Німеччині. Тепер власне їм і здавалося, що вони найшли те, чого шукали, коли один берлінський барбер порадив жінкам зачісувати волося на моду президента Ґінденбурґа. В деяких барбернях уже й появилися на виставах перуки з жіночими причісками, зладженими зовсім після славної щетини президента. Сі прички, однак, показалися так неґарними, що навіть самий Ґінденбурґ дав барберам до зрозуміння, що вони ліпше зробилиби, якби їх закинули. Він звернув їм увагу, що того рода мода може осмішити його перед цілим світом. Зараз на другий день прички Ґінденбурґа зникли з вікон, і французькі моди знова запанували неподільно в Німеччині.

АНГЛІЙСЬКІ ЮНІЇ ДЕБАТУЮТЬ ПИТАННЄ ГЕНЕРАЛЬНОГО СТРАЙКУ.

ЛОНДОН, 8. вересня. — На конґресі англійських робітничих юній велася нині дуже жива дебата над тим, чи робітничим юніям порадно вживати як орудия генерального страйку. Серед делеґатів зазначилася дуже цікава ріжниця в поглядах, бо на загал кажучи, великі юнії були проти генерального страйку, а менчі за ним.

ЛІҐА ПОДАРУВАЛА АВСТРІЇ 9 МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ.

ВІДЕНЬ, 8. вересня. — Австрійський уряд, який тепер найшовся в скрутному фінансовому положенню, бо рівночасно йому приходиться підняти пенсії своїм урядовцям і заплатити Лізі Народів рату в сумі 9 міліонів долярів, дістав несподівану допомогу зі сторони Ліґи, коли ся звільнила Австрію від сплати позичкової рати в сумі 9 міліонів долярів.

Всі віденські газети з признанням підносять принятте Австрії до Ліґи.

„ОДНА АМЕРИКА ГОТОВА РОЗОРУЖИТИСЯ".

ПАРИЖ, 8. вересня. — Вилием Шірер, американський знаток морських справ і відомий публіцист, заявляє на основі своїх спостережень з женевських конференцій для розоруження, що там кожда держава є готова розоружити другі держави, але не саму себе. Одинокою державою, яка на його думку готова се зробити супроти себе самої, є Злучені Держави. Він каже, що все говорення про бажання розоруження зі сторони других держав, се чистий „банк" (бляґа).

ЗНОСЯТЬ ВІЙСКОВИЙ СТАН В ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, 8. вересня. — Королівський декрет скасував нинішній військовий стан в Еспанії, який був запроваджений для зломання бунту артилерії проти зарядження короля про вибірність офіцирських становищ.

Публичні голоси заявляють, що вину за бунт поносить премієр Де Рівера.

ЛІҐА НЕ ЗНАЄ, ЩО РОБИТИ З АМЕРИКАНСЬКИМИ ЗАСТЕРЕЖЕННЯМИ.

ЖЕНЕВА, 8. вересня. — На спеціяльним комітеті Ліґи Народів, установленім для розглядення американських застережень щодо приступлення Злучених Держав до світового суду при Лізі Народів, прийшло до повного застою. Не дійшовши до ніякої твердої опінії, комітет відложив справу на друге засідання на другий тиждень, але й на нього члени комітету не мають великої надії.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕ БІСКУПСЬКИМ ПАЦІРОМ, А НАРОДНОЮ ПРАЦЕЮ

Коли кілька місяців тому назад пороблено було кроки до приняття Німеччини до Ліги Народів, і коли серед Ліги виринула була інтрига, наслідком котрої Німеччина до Ліги не приступила, то дехто пояснює сей факт так, немовби Ліга Народів зводиться на інтриги, серед яких вона легко може загинути. Тимчасом сими якраз днями Ліга Народів без трудности допускає Німеччину в свій склад, та дає обіцяне постійне місце в головнім уряді Ради.

Принятє Німеччини в сімю держав вже не викликує такого враження, яке воно зробилоби кілька літ тому назад. Се показує на великий мировий поступ Европи, коли така Франція та її льокаї годяться засідати попри ту державу, яку вони лишень учора пятнували як чорну вівцю межи народами.

Важнійше значіння має допущення Німеччини до постійного місця в заряді Ліги Народів. Там вона своїм впливом певно буде немало причинятися до підорвання військової гегемонії Франції та її сателітів.

З приступленєм Німеччини до Ліги Народів найбільше зискала сама таки Ліга, бо вона показала тим свою силу, що перемогла протести тих, які протестували проти допущення Німеччини. Колиб ще так Ліга Народів переборола протести якоїсь сильної держави, то сим її межинародний уплив та корисність булиби справді утвердженими.

Покищо, однак, Ліга Народів показала свою силу лишень супроти другорядних держав, як Еспанія, яка відступила від Ліги, коли їй не признано постійного місця в уряді Ліги. Сей протест Еспанії є так повчаючий під історичним зглядом, що йому варта близше приглянутися.

Справді нема кращого контрасту для Німеччини, як власне Еспанія. З одного боку держава побіджена, з другого держава, яка в світовій війні участи не брала, а по світовій війні виграла приватну военку проти африканських племен, побивающихся за самостійність. З одного боку Німеччина, яка обєдналася щойно пів століття тому, з другого боку держава, яка обєдналася якої пів тисячки літ тому. З одного боку держава, яка сто літ тому була збіркою розбитих і гризучихся між собою князівств, а з другого боку Еспанія, яка 400 літ тому була найбогатшою в світі державою, в якій той сонце не заходило.

Та се було колись. Нині зовсім інакше. Під владою своїх заскорузлих царів, приборканих під владу загорілих попів, Еспанці звели на ніщо свою колишню силу. З найбільших панів Европи вони стали жебраками Европи. З давної величі лишилася лишень давна панська бута, яка тим прикрійше відбивається від жебрацької бідноти краю. З найбільшої в світі імперії лишився самий матірний край, бо великі й богаті колись еспанські кольонії відорвалися від матірнього краю одна за другою. Повстало з них яких 20 американських републик. В тих републиках ще далі покутує дух католицького клерикалізму, виїдаючи жизненні соки народів сих републик, але й мимо сього кожда з тих републик богатша від обіднілого матірного краю. Великого порядку в сих еспанських републиках Америки нема, бо народови, який спускається сліпо на своїх епископів, що вони його політики навчать, трудно навчитися правити собою, але сі кольоністи послідними часами вже проявляють деяку відвагу шукати нових доріг в політичнім життю, тоді як Еспанці в самій Еспанії так збанкротовані умово, що не мають навіть відваги повстати проти найбільше скорумпованого, перегнилого, застарілого політичного систему в цілій Европі.

В той самий час, коли Еспанія з найбільшої й найбогатшої держави в світі, завдяки затроєнню народа клерикалізмом, зводилася на жебрачку Европи, Німеччина невсипущою працею ума й рук вибивалася поволи на найсильнійшу державу европейського континенту. Найбільша военна невдача світа не могла Німеччині завдати такої рани, яку Еспанії завдав клерикалізм, підданнє політики краю під контролю епископів і Єзуїтів. Свобідна думка німецького народа дає Німцям можність розвязувати найтруднійші питання свого особистого й національного існовання, тоді як еспанська думка, окалічіла в клерикальних школах, не могла розвязати нетрудних питань народа, незвичайно обдарованого природою, ущасливленого безпечним і незагроженим положенням, немовби висуненим уперед природою й щасливою історією на провідника других народів.

І нині, в 1926. році, розграється перед нами в Женеві цікава сцена. Найбільше побита держава світа приступає до Ліги Народів і без протесту своїх учорашних ворогів дістає признание своєї великодержавности, тоді як найбільша колись держава світа відступає від Ліги Народів, ображена в своїй великопанській гордости, а ся міна ображеного в цілім світі не викликує ні одного щирого жалю, а лишень милосердє для тих Еспанців, які в своїй голові навіть зрозуміти не можуть, що часи давної слави Еспанії минулися, минулися безповоротно, і минулися з вини самих таки Еспанців, котрі, зрікшися на річ своїх епископів і Єзуїтів самостійної думки, мусіли з часом стати посміховиском і погордою людий світа.

ЧЕСНА ПРЕСА — ЦЕ СУМЛІННЯ І МОЗОК НАЦІЇ; ЦЕ СОНЦЕ, ЩО ОСВІТЛЮЄ ГРОМАДЯНАМ ДОРОГУ ПРИВАТНОГО, ГРОМАДСЬКОГО І ДЕРЖАВНОГО ЖИТТЯ.

НАЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЄМА НА УКРАЇНІ

I.

Большевизм та гетьманат — спільними дорогами.

На таку тему зробив велику доповідь на пленумі центрального комітету комуністичної молоді України в червні місяці секретар центрального комітета комуністичної партії на Україні, В. Затонський. Затонський се один з тих комуністів, що з самого початку революції 1917 року провадили свою діяльність на Україні, головно у Києві. Вони увесь час шалено боролися з українським національним рухом, обкидаючи його брудом та називаючи контр-революційним, буржуазним, куркульським і т. д. Вживали всіх способів, щоби підорвати довіря народних мас України до українських національних партій та національних революційних організацій включно з Центральною Радою. Вся їх боротьба ґрунтувалася на тому, що, мовляв, національний рух розбиває революційну єдність пролетаріяту, та йде на руку буржуазії й контр-революції. Вони увесь час доказували, що національний рух ніколи не може бути революційним, а навпаки він завжди є контр-революційним.

Так говорили большевики тоді, коли всіма засобами намагалися захопити владу в свої руки. Захопивши владу, вони свої теорії проти національного руху переводити почали в життя. Боролися вони з найменшими проявами національного руху жорстокими засобами. Все, що мало хоч найменші ознаки національної індівідуяльности, вони розгромлювали, нищили, а людий розстрілювали. Сам Затонський у своєму докладі стверджує, що коли увійшли Муравьовські війська до Києва, то „тоді розстрілювали всякого, хто мав якесь відношення до Центральної Ради — просто на вулицях". Значить, розстрілювали все національне свідоме, а разом з тим й український пролетаріят. Властиво кажучи, лише пролетаріят та селянство були в лавах свідомого українства, буржуазія, торговельні кола, та кола російського бюрократичного чиновництва жадного відношення до національного руху не мали, а навпаки були союзниками большевиків в поборюванню його. Докази такої боротьби яскраво дала гетьманська влада, коли міністер внутрішніх справ, з наказу гетьмана, розіслав телеграми по всій Україні, щоби перевести арешти впершу чергу всіх членів Центральної Ради, а потім українських політичних партій. І большевики і гетьманство Скоропадського разом боролися проти українського національного руху. Зосім не важне, які мотиви тої боротьби вони подавали. Большевики робили се для боротьби з „контр-революцією", а гетьманство для боротьби з революцією, а обидві влади разом боролися проти українського сепаратизму, боролися за „збереження царскаво наслєдія", як казав Х. Раковський на мировій конференції з гетьманською делєгацією, себ то за збереження „Єдіной і Неделімой".

Це дало привід одній з провінціяльних газет, що виходила під час гетьманства, змалювати карикатуру, яка зображала великий віз, навантажений ріжним добром. Віз мав напис: „Україна". В той віз запряжено большевика та гетьмана. Їх, правда, розділено грубим патиком, щоби не погризлися, як мало виїзджені коні. Вони натужуючись всіма силами тягли той віз в напрямку кордону, де було написано: „Єдіная і Неділімая". Сей рисунок добре зображав політику большевиків та гетьманства в національному питанню на Україні. Гетьманство не мало такої гнучкости в своїй політиці й крутійства, як большевики, а крім того воно

чужу силу, не ним зорганізовану, на Німців. Тому, втративши підтримки Німців, воно досить скоро було зметене всенародним національним повстанням, разом з „добровольчеським" намулом, що утворився під час гетьманства з царських офіцирів на Україні.

Большевики прийшли на Україну, спираючися на силу зорганізовану ними самими, яка спиралася на велику базу бувшої російської імперії. Тому їм і пощастило перебороти кріваву боротьбу, яку провадила регулярна українська армія в обороні своєї національної держави, та численні повстанські загони на /всій території України. Але вгамувавши повстання й утворивши мир на зовнішніх фронтах, большевики всеж не могли використовувати Україну так, як вони того хотіли. Вони не могли тягнути з цеї „економіческой бази міровой революції" (слова Троцького) всього їм потрібного, бо народ поставив пасивний опір большевикам, як владі чужинецькій, окупантській. Сталося те саме, що було з гетьманською владою, коли довелося навіть Німцям видавати накази й військовою силою примушувати населення виконувати економічний плян гетьманського уряду, себ то здавати своє збіжжя по твердій ціні, гетьманським хлібним бюром і т. д. Гетьманська влада у своїй єдинонеделімовській політиці була більше принціпіяльна ніж большевики й вона рискнула піти на отверту збройну боротьбу й на свою загибель. Большевики ж над українським народом допустили де-який вимушений компроміс в національно-культурнім питанню на Україні.

В цьому лише й є по суті ріжниця між гетьманатом Скоропадського та большевиками, бо й большевики мають у себе тепер всі ті буржуазно-капіталістичні організації, які мав гетьманат. Лише тоді вони називалися ріжними „Протофісами", а тепер називаються трестами та „кооперацією" і ще ріжними неповськими інституціями.

ВИДАВНИЧИЙ ПЛЯН НА НАСТУПНИЙ РІК ДЕРЖАВНОГО ВИДАВНИЦТВА УКРАЇНИ.

Народний Комісаріят Освіти ухвалив, що переважне право на видання підручників лишається і у наступного 26—27 року за ДВУ.

На підставі цього ДВУ складо проект видавничого пляну на 26—27 рік. Загалом, цей плян передбачає видання 100 мілійонів відбитків, тобто на 15% більше цьогорічного.

Головну частину цього пляну (75%) складають підручникова та інша наркомосівська література. З 1900 назв, що їх передбачається видати за видавничим пляном, крім 389 назв підручників, більше всього припадає на масову літературу — 135 назв. Далі йде юнацька література 105 назв, нацмен — 113, дитячої літератури — 72 назви, військової — 78, художньої — 74, соціяльно-економічної — 32 та музичної — 125 назв.

10% з кожного розділу залишається на праці, що можуть виникнути на протязі господарчого року в звязку з ріжними кампаніями, подіями чи за ініціятивою ріжних авторів.

За пляном цього року ДВУ мав виготувати 3,200 тисяч примірників підручників для трудшкіл. 2,700 тисяч вже готові. Останніми часами виявилась потреба в додатковому виданні ще понад 100 мілійонів підручників, куди входять потреби українських шкіл поза межами України. Взагалі ДВУ в середньому видало цього року 3 підручники на кожного учня, але в звязку з загальним культурним розвитком України на наступний рік підручників передбачується видати ще більше.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ДІБРАНА ПАРА.

Спілка д-ра Назарука з д-ром Богачевським для мене виглядає так, гейби сліпий поводатор водив сліпого діда.

Що др. Назарук невидючий поводатор, то видно з того, що він раз бреде на право, а зараз завертається на ліво, раз біжить уперед, тай до других кричить: „Сюди дорога, сюди, злодії!" а відтак почвалає в противну сторону, і знова кричить: „Сюди, а не туди, драби!"

Де вже сей поводатор не ходив, куди він уже своїх не водив.

Був він колись з галицьким урядом, а відтак став з придніпрянським урядом. Був з Петлюрою, був і проти Петлюри. Був проти Петрушевича, був з Петрушевичом, і знова проти Петрушевича. Був проти гетьмана Скоропадського, як гетьман був на Україні, а приїхавши в Злучені Держави, завершив свою політику тим, що проголосив Скоропадського гетьманом України, як та баба, що хрестила дитину, яка ще не народилася.

Такий поводатор. А той, що він його водить, який? Я добре пригадую собі одну неділю, коли наш дітройтський душпастир, прочитавши св. Євангеліє, став до нас говорити, що приїздить до нас наш народний учитель, батько українського народу в Америці, наш правдивий спаситель, наш Мойсей, котрий виведе нас з египетської неволі в Злучених Державах, — ну, наш епископ.

Як ми се вчули, ми дуже обрадувалися. Народ утішився, що нам стане лекше жити на чужині. Приїде свій чоловік зі старого краю, котрий у нас влиє нового завзяття до боротьби за кращу долю українського народа. Ми сподівалися, що се буде людина, яка сама брала участь у сій боротьбі, і нам уділить свого патріотичного духа.

Коли наш отець духовний візвав нас, щоби ми помолилися за щасливий приїзд нашого епископа, то не один з нас перший раз щиро молився.

Коли наш отець духовний зарядив збірку для їх Преосвященства, то ми щиро давали жертви на діло, Боже й національне.

Наші щирі молитви видко помогли, бо їх Преосвященство приїхали моцні й здорові. Ми свою роботу сим зробили, але чи ті, на котрих ми надіялися, чи вони зробили? Що нам з того, що сюди приїхав український католицький епископ? Довідалися ми від нього, богато про наш народ? Закликав він нас до допомоги для наших братів? Загрів він нас до праці? Робив він нам добре імя там, де ми не маємо доступу, а він має? Чи виступив він публично і напятнував Польщу за те, що нам навіть не дозваляє вживати нашого національного імени? Чи виступив він проти Польщі за те, що натискає на Рим, аби Рим помагав їх польщити? Чи виступив він проти Польщі за скрите відбирання прав самій його церкви? Чи напятнував він Польщу за те, що вона перешкаджає в святкованю наших національних героїв?

Вірні українські католики мали ще якусь надію, що епископ навернеться на дорогу українського патріотизму, але від коли його проводатором став др. Назарук, то чи може хто ще сього сподіватися? Де зайдуть сі сліпі проводирі, котрих водить сліпий поводатор?

Петро Лобур,
член від. 292-У. Н. Союза в Дітройті, Мишиген, і бувший Січовик У. Г. А.

ДАВАЙМО ВІДВАЖНО СВОЄ ІМЯ.

Хто слідить за полемікою, яка розвелася межи табором епископа Богачевського а народним табором, що стоїть коло „Свободи" й Українського Народного Союза, той певно доглянув межи инчим одну річ, яка мусіла йому впасти в око. Кілько не було дописий в „Свободі" в справі сеї полєміки, а всі вони підписані повним іменем дописувателя. Я певний, що кождий знає, що так і повинно бути. Як громадянин ставить своє повне імя, то тим він показує, що він має свої погляди і своїх поглядів не стидається. Коли він говорить щось про себе, то він дає своє імя на те, щоби кождий міг його сконтролювати, чи правду він пише про себе. Він дає своє імя, щоби люди могли переконатися, хто він такий, та що він не має ніякої користи з того, що він признається до таких поглядів.

Зате в панів зпід епископського фелона зовсім інакша політика. Вони частенько дописи пишуть і імен не подають. Вибереться письмака з довгою статею в Америку, вихвалить епископа та його редактора, представляє себе побожним чоловіком, парохіянином, який кождого місяця сповідатися ходить, щирим патріотом, членом Союза, бувшим Січовим Стрільцем, а свого імени не поставить. Найже тут хто переконається, що се за чоловік говорить. Чи він справді побожний чоловік, чи може до парохії приступив, як епископ рутенство запровадив? Чи він справді є членом Союза, чи може з Союза виступив, не зрозумівши реформи, або зі Союза його викинули? Чи він справді патріот, чи продавби Україну за кавалок ковбаси? Чи він за епископом виступає зі щирого переконання, зі серця, чи може се який священик так побивається за кращу парохію, або дяк хоче бути висвячений, або земельний спекулянт хоче дістати допомогу від ординаріяту в своїм бизнесі.

Тому я думаю, що кождий чесний чоловік повинен поставити своє імя під свою допись. Як свого імени ставити не хоче, най краще дописи не пише.

Михайло Клюсик.

КІЛЬКА СЛІВ У ВІДПОВІДЬ РУТЕНСЬКИМ ПОЛІТИКАМ.

В числі 96. „Америки" з 24. серпня появилася відповідь д-ра Назарука на мою допис у „Свободі". Сю відповідь пан доктор висунув аж на першу сторону „Америки", і там з обуренням закричав:

„От як „редагують" „Свободу" редактори Союза!" А закінчив сю відповідь ось чим:

„Дійсно „Свобода" зробилася вже органом, в котрім мабуть кождий руїнник знайде місце на напасти".

От і маєш, Ковалю, ти став тепер руїнником. В життю ти нічого не руїнував, але тепер став руїнником. Зате пан др. Назарук руїнником не є. Він був колись соціялістом, і руйнував другі партії, але руїнником він не був. Він став відтак радикалом, і став руйнувати соціялістів, але руїнником він не був і не є. Він став відтак клерикальним редактором і став нищити й соціялістів і радикалів і національних демократів. Як він був соціялістом, то в нього всі несоціялісти були руїнниками. Як він був радикалом, то він кричав на всіх нерадикалів, що вони руїнники. Як він став клерикалом, то кричить, що всі, що не держаться епископської клямки, є руїнниками.

Не дивуюся я панови докторови, що він бачить ворогів у людях противних поглядів, але чейже можнаби сподіватися від пана доктора, що, накричавшися тілько на других як на руїнників, він уже наконець мігби чейже вдаритися кулаком у голову і спитати себе: „Агій! Таж я вже всіх Українців назвав руїнниками. Справді. Хто тут властиво руїнник?"

Якби пан доктор так зробив, то я певний, що пан доктор не потребувавби з ліхтарнею ходити, щоби руїнника найти. Та пан др. Назарук сього не робить, а замісць сього далі верещить на всякого, хто не з ним: „Руїнник!" Як той жовнір, що хвалився перед товаришами зі своєї компанії: „Ви всі не вмієте ходити. В цілій компанії я один крок тримаю!"

Що пан др. набудував у Січовій організації, я вже не потребую згадувати, бо се загально відома справа. Що пан др. Назарук зробить з тим Провидінєм, тай з церквою, котру він будує не будемо потребувати довго жити, щоби побачити. Побачить се навіть його вірний покровитель, епископ др. Богачевський. Тепер пан Назарук узявся до Обєднання й Українського Народного Союза, і пробує їх по своїому „будувати". Лишень що біда в тому, що се за тверді орихи на його зуби, і він скорше зуби поломить, як сі орихи перегризе.

Михайло Коваль,
Дітройт, Миш.

ВАЖНЕ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ В АМЕРИЦІ

Отсим повідомляємо Хв. Заряди тутешніх українських шкіл, що ми замовили зі старого краю український Буквар (зладжений спеціяльно для Америки) і Другу Читанку М. Матвійчука. Обі сі шкільні книжки є написані після найновійших педагогічних вимог і після нашого найновійшого правопису. Ніякі, видані доси шкільні підручники для початкових українських шкіл, не можуть рівнатися з читанками п. Матвійчука. Про них навіть україножерне „Слово польське" мусіло висловитися з признанієм і остерігає перед ними польську владу. Голос наших національних ворогів — се найліпша рекомендація обох згаданих книжок.

Сподіваємося дістати сі книжки десь в половині вересня. Тоді напишемо про них обширнійше і подамо їх ціну. Покищо просимо Хв. Заряди наших шкіл надсилати відповідні замовлення.

Книгарня „Свободи".

ДОВКОЛА „ШПИГУНСЬКОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ".

Дальші ревеляції польської преси.

Львів, 31. липня 1926.

Деякі польські орґани преси годують дальше свою жадну сензацій публику ріжними „ревеляціями" про „найбільшу в історії Польщі шпигунську орґанізацію", яку отсе недавно здемасковано. Ревеляції ці по більшій части того роду, що не знати, що в них більше подивляти: наївність, чи брутальну нахабність їх творців. Бо те, що в тих ревеляціях подається, має дуже мало що спільного зі „шпигунством", а зате обчислене на затроєння і так уже вщерть затроєної атмосфери в польській суспільности, яку просто нацьковується проти всього, що українське. Ревеляції ці вказують зайвий раз також на цілковиту непоінформованність і повну безкритичність Поляків в українських справах.

На доказ вище сказаного нехай послужать найновіщі „сензації" польської преси про цю „шпигунську аферу". Отже подається в тих сензаційних „подробицях", що всі нитки тої широко розгалуженої орґанізації концентрувалися в руках полковника Січ. Стрільців Іґнатего (!) Коновальця, який є в Берліні на службі нім. ґен. штабу. На його руки берл. штаб виплачував значні суми на ведення шпигунства в Польщі і приготовлювання диверсії. Дуже знаменна річ — пише польська преса, — що від часу травневих випадків полк. Коновалець зачав розпоряджати почвірно більшими сумами (!) і праця українських шпигунів значно оживилася. До Берліна пересилано навіть інформації і про дрібнички з окруження теперішнього мін-ва військових справ...

Деякі шпигуни були такі чуйні, що комунікувалися з Берліном під покришкою філятелії. Вони були такі дотепні (!), що посилали туди альбоми почт. марок, складеними умовленими заздалегідь шифрами, які творили цілу кореспонденцію. Таксамо з Берліна діставали вони інструкції в шифрі зручно уложених марок.

Цілу ту шпигунську діяльність покривало УНДО. Його провідники, правда, не мішалися до тої „патріотичної діяльности" студентів і може про це не знали або не хотіли знати (правда, як „наївно" сказано! — Ред.), але вони мимоволі покривали злочинців своєю повагою (?). Головними мотивами всіх тих Українців була ненависть до Польщі.

Нитки шпигунства сягали також до Данціґу, де від цілого ряду літ працює в найтіснійшій лучбі з німецькими корпораціями українське студ. тов. „Основа", члени якого — „переважно сини попів і учителів з Малопольщі" (разом понад 100 членів! — Ред.). Вони збиралися звичайно далеко від міста в льокалі, уділеному їм масонською льожею у Вжещу на Цінґлерсгоґе. Про антидержавну діяльність „Основи" свідчить хочби факт, що відомий з процесу Штайґера Ольшанський нашов пристановище у її членів, а дальше, що члени „Основи" їздили часто до Кракова і Львова і т. д. і т. д.

Скільки варта ці всі сензаційні „ревеляції", нехай осудять самі читачі.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЧУЖИНЦІ ПРО УКРАЇНУ Й УКРАЇНЦІВ.

(З давних голосів: Чеський поет про українську справу).

Одним з перших чеських суспільних діячів, котрий звернув Чехам увагу на український народ, був відомий чеський поет і публіцист Карло Гавлічек, з котрого поетичною діяльностю запізнав знова український народ Іван Франко.

Сей ґеніяльний чеський публіцист перший з Чехів докладно пізнав східньо-славянські відносини. Не дивно, отже, що він як слід збагнув істоту не лише російсько-української, але й українсько-польської проблєми.

У своїй славетній статті — „Slovan a Cech" (з р. 1846), отже, написаної перед 80 роками, де Гавлічек висловлюється проти расового та за національний принцип, як підвалину для модерного національного відродження та розвитку, він зробив клясичний аналіз українського питання в його історичній ретроспективі.

Наведемо тут найголовніщу частину цієї історичної статті, що відноситься до нашої теми.

„Переходжу — писав Гавлічек — до найважніщої частини своєї розвідки, до тієї обставини, що власне рішає про всю майбутність ідеї Славянства. Є це відношення Росіян, Малорусинів та Поляків поміж собою. Розгляньмо коротко історію великого славянського сходу й долю цих трьох великих славянських народів та побачимо, як один за одним стреміли досягнути примату та ґеґемонії над рештою двома.

„Спочатку панува Київ та Малорус: там повстала перша могутня держава й здавалося, що Польща й решта теперішньої Руси будуть втягнені у цю державу. Незабаром однак занепала держава Володимира Великого, а заразом впали й вигляди малоруського народу на самостійність.

„Відтак почали повставати рівночасно польський та великоросійський народи. Спершу тому, що центри їх — Київ та Москва — були від себе віддалені, вони не звертали уваги один на одного.

„Але чим більше поширювалася їх могутність, тим більше діставалися між собою до ріжних відносин. Спроквола повстала між ними така ненависть національна, що один спричинявся до руїни другого, а так ще й досі польський та російський народи ворогують між собою.

„Слід знати, що вовк з вовком гризуться, а Малорос є між ними вівцею. Колись Поляки старалися про загибель Росії, а тепер є це навпаки. Ворогування та бої між польським та російським народами не можуть замиритися та скінчитися.

„Малорусь-Україна є постійним прокляттям, яке самі над собою виголосили Поляки та Росіяне; є яблоком сварки, що доля кинула між два народи; є причиною постійної ненависти між обома, доки один не буде цілком підбитий.

„Відношення, в які вступила з початку Польща, а потім Москва з Україною, не дозволять ніколи, щоб вони по приятельському порозумілися.

„Так над Польщею та Росією мститься задушена свобода України.

„В смілій голові гетьмана Хмельницького виринула була думка про визволення народу з-під впливу польської шляхти та про утворення самостійної малоруської держави. Однак обставини були для цього неприятливі. Тому Хмельницький пішов під охорону Москви.

„Гетьман Мазепа хотів знову використати обставини та заложити вільну, цілком самостійну малоруську державу, але Петро Великий побідив, а Катерина II знищила останню іскру малоруської свободи.

„Так погас хоробрий нарід, маючи панами з одного боку Поляків, а з другого Москвинів, і став лише найнищою голотою у рідним краю, що так довго захищався кровю власних попередників.

„Страшні, богатирські думки та пісні вічно говоритимуть світові про нещасну долю малоруського народу.

„Дух малоруського народу поховали Поляки та Росіяне й почали ділити велике його тіло, а як звичано вже буває при поділі, почали сваритися й досі ще не поділилися.

„Обидва ці народи, Росіяне та Поляки, вважають малоруську мову (яка зрештою від російської та польської так віддалена, як, наприклад, чеська від польської) за нарічча власної мови.

„Малоруси ненавидять і Москаля (кацапа) й Поляка (ляха) та значно й істотно ріжняться від обох всіма своїми властивостями.

„Населення Сх. Галичини є русинське (малоруське) й разом з угорським числить коло трьох міліонів.

„Це єдині Малоруси, що не є під впливом російського народу. Їх національність ніким не була визнана й тим менше підтримувана чи плекана. Як щоб колись їх національність була визнана, запевнена й підтримувана, на основі малоруської історії та малоруської мови, ці національно вільні та самостійні Русини природнім шляхом сталисяб головними супротивниками Великоросіян і навпаки — велика частина решти Малорусів симпатизувалаб з ними..."

Обмежуємося поки що цією цитатою, не наводячи інших не менш цікавих думок автора „Хрещення святого Володимира", з приводу українського питання.

Скільки дійсно ґеніяльної інтуїції та зрозуміння славянської проблєми треба було мати, щоб до-дна збагнути (майже перед сто роками) таємницю східньо-славянської минулости, по віщунському передбачити ролю східньо-галицького Піємонту в українськім відродженню, розшифрувати основу московсько-польсько-українського антаґонізму, піднести провідну ролю України для остаточного вирішення справи міжславянських взаємин, словом продумати й зясувати все те, чого й досі ще не можуть зрозуміти та належно оцінити польські й російські фахові вчені та українольоґи...

СКРІПЛЕННЯ ЖАНДАРМСЬКОГО ҐАРНІЗОНУ В ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ.

Дня 11. серпня ц. р. напав в селі Лужанах по дорозі до Вижниці на купця Арона Шнапа якийсь невідомий злодій. На крик купця почали збігатися люди, а злодій утікаючи поранив Шнапа ножем.

Це малий, щоденний случай в Буковині в порівнанні до тих великих розбоїв і крадежей з убийствами, в яких бере часто участь і жандармерія румунська, що виявлялося пізніще також на судових слідствах.

Сім днів пізніше читаємо в черновецькім „Морґенбляті" з 18. серпня ц. р. слідуюче:

„Комендант 8-ої дивізії ґенерал Флореску покликав до себе редактора нашої ґазети і заявив йому, що він разом з краєвим командантом жандармерії, довідавшися про напад на купця Шнапа, прийшли до переконання, що публична безпека в північній Буковині тепер через бандитів так загрожена, що вони вирішили скріпити ґарнізон жандармірії в цій части країни на 300 чоловіка. Кромі цього кожна громада мусить на свої кошти удвоїти число нічних сторожів. І ці міри — по думці ґенерала — привернуть порядки в північній Буковині".

Ця фарисейська заява жандармських командантів має служити для оправдання того терору, який заводить тепер всюди фашистське правительство ґенерала Авереску по окраїнах, замешканих національними меншостями, в цім случаю між Українцями.

Цей боярський порядок прийдеться відчувати українським селянам на своїй шкірі, а дотого ще оплачувати своїми грішми.

—o—

ІВАН ФРАНКО.

ІВАН ВИШЕНСЬКИЙ.

Його час і письменська діяльність.

—o—

I.

Добре роблять наші розумні та вчені люди, що згадують що року і розказують простому народови про життя таких наших письменників та співаків, як Шевченко, Квітка, Шашкевич, Федькович, що своїм горячим і чудово-красним словом будили наш народ зо сну, піднимали його до свідомости своєї людської і народньої гідности. Добре роблять, що згадують і таких, що розсвічували нам нашу старовину, показували добрі і злі діла наших предків нам потомкам на науку, як се чинив славний Микола Костомарів, як чинив у Київі Антонович. Добре би робили наші українські провідники, як би розказували простому народови як найбільше і як найчастійше про житте його найліпших синів, письменників і вчених, учителів, борців у війні і борців у соймах та радах, бо в життю і діланю всіх тих людий є зерна живої сили, живого прикладу, котрі повинні переходити в широкі верстви народні, статися живим скарбом народнього життя, переходити з роду в рід. Тільки тоді, коли такі живі приклади з життя поодиноких найліпших людий будуть кождому в тямці, будуть присвічувати йому при роботі, будуть перейматися і переводитися в життє, тільки тоді можна буде сказати, що народ наш поступає наперед.

Сміли, розумні та горячі люди жили в кождім часі, але особливо повставали і вироблювалися в часах живійших рухів народніх, війн, переслідувань, боротьби духової. Тяжкі часи переживав наш український народ під польським панованнєм у XVI. віці. Унія люблинська 1569 року відлучила наші землі від Литви і прилучила їх безпосередно до Польщі, а надто йшла до того, щоб завести на наших землях польські порядки. Ціль, до котрої вони змагали, була така, щоби нашу полудневу Україну, що дісталася в польські руки, зовсім зілляти з Польщею, зробити з тих двох країв одну цілість. Нинішня Галичина була вже в польських руках від давна; цікава річ, що тут Поляки, бажаючи сей край зробити польським, почали від того, що накликали до нього Німців і поосаджували їх по містах. У прочій Україні по люблинській унії годі вже було се зробити, і для того Поляки задумали дійти до своєї цїли иншою дорогою. Особливо на дві річи мали вони око. В давній Руси-Україні, а опісля і в литовсько-руській державі був такий порядок, що крім головного князя було там богато менших князів т. зв. удільних. Вони повинні були слухати старшого князя тілько в деяких важнійших справах, але у внутрішних, домашніх справах свого князівства мали зовсім вільну руку. Під князями стояли дворяни (властителі більших маєтків земських), далі земляни, щось немов дрібна шляхта, врешті мужики. Мужики обовязані були вправді давати данини князям і відроблювати певну панщину дворянам, але впрочім були людьми свобідними, мали свої власні громадські суди, перед котрі запозивано нераз навіть землян і дворян. Унія люблинська дуже основно змінила той порядок. Крім найстаршого князя, що відтепер мав бути заразом королем польським, вона зрівняла прочі три верстви, т. є. менших князів, дворян та землян із польською шляхтою, звела їх усіх до одного рівня, а натомісць мужиків підвела також під польське право панщизняне, т. є. зробила їх цілковитими підданими шляхти, позбавила майже всяких людських прав. Після сього легко зрозуміти, чому дехто з Русинів-Українців, а особливо литовські князі та маґнати так сильно опирались унії люблинській: бо вона рівняла їх з тими, що були доси під їх рукою, з дворянами і землянами; натомісць дворяни і земляни всіми силами стояли за унією, бо вона рівняла їх з польською шляхтою і давала їм усі ті права, які мали шляхтичі польські. Зрозуміємо також, чому по заведенню люблинської унії ті дворяни і земляни так живо почали горнутися до польських порядків, до польських шкіл, польських книжок і т. п., що не минуло й 50 літ, а всі вони з невеликими виїмками зовсім ополячилися. За їх слідом пішли й бувші удільні князі, що по унії любинській поробилися руськими маґнатами. Одні з них, як князі Острожські, що стояли при Руси, швидко вимерли; инші, як Слуцькі, Сапіги, Вишневецькі, Тишкевичі, перейшли по якімсь часі також на польський бік.

Друга річ, за котру взялися Поляки дуже пильно, було зрівнаннє обрядів. Польща була в тих часах у більшій половині католицька, в меншій лютерська й кальвінська. На Литві розширене було кальвінство й соціініянство (релїґія, що відкидала віру в святу Трійцю); Русь-Україна була православна, хоч також кальвінство й соціініянство починало в ній ширитися. Отже швидко по люблинській унії заведено в Польщі закон Єзуїтів, котрі взяли на себе велике діло — привернути всіх лютеран, кальвінів і православних до римського католицизму. Вони йшли до сеї цїли найріжнійшими дорогами, простими й кривими: говорили огнисті казання по костелах і по публичних місцях, визивали своїх противників на прилюдні диспути і старалися коли не переконати, то бодай перекричати або хоч осмішити їх в очах нетямущих людий, писали на них сміховинні письма, вірші та вигадки, і розпускали поміж народ, але що найважнійше, основували школи, в яких учили молодіж у своїм дусі, підбиралися під великих панів і пань, аби мати над ними вплив, особливо опановували голови старших жінок, богатих дідичок, і наклонювали їх на те, щоб у своїх добрах не терпіли ніякої иншої віри крім латинської. Нарешті здобули собі Єзуїти великий вплив на польських королів, Степана Баторія, а особливо Жигмонта III., і виробили таке право, що жаден „іновірець" не міг займати найвисших гідностий і урядів державних, не міг бути сенатором, канцлєром, воєводою і т. п.

До „іновірців" нарівні з лютеранами, кальвінами та аріянами належали й православні, і на них під впливом Єзуїтів звернулася нехіть, а далі й ненависть польських латинників. Правда, численні запевнення польських королів запоручали православним Українцям свободу їх віри, але польська суспільність не зважала на королівські акти. Вже яких 30 літ по люблинській унії виробилася по українських містах така практика, що Українці стояли там нарівні з Жидами, т. є. були втиснені до осібної дільниці, не могли мати домів у ринку, належати до цехів, бути бурмістрами, ані відбувати по місті процесій з образами, ані навіть дзвонити при похоронах. Се однакож католикам було не досить, і вони за приводом Єзуїтів почали йти до того, аби всіх Українців відвернути від православя, а підвернути під папу. Насамперед ударили вони на український, а властиво староримський (юліянський) календар, якого держалася православна церква, і почали силувати Українців, аби приняли новий, григоріянський. Ізза того календарного роздору прийшло у Львові на саме Різдво 1678 р. до великого розруху, коли бурмістр і брат латинського епископа Суліковського силою позамикали українські церкви. Але Українці сим разом не далися, церкви повідбивали і удалися зі скаргою до короля Степана Баторія, який окремим декретом наказав Полякам, аби на новий календар не силували нікого.

Швидко одначе надійшла ще тяжша буря, унія церковна. Єзуїти Антін Поссевіно, Італієць, папський нунцій, і Петро Скарга (властиво Павенський), та инші польські Єзуїти почали писати книжки проти православних, усе те, чим православні ріжнилися від латинників, називаючи блудами сплодженими темнотою та незнаннєм правдивої віри Христової, або наслідком лукавства Греків, що буцімто не хотіли передати Українцям своєї віри й науки в повній чистоті, щоб таким робом держати їх у темноті і визискувати на свою користь. Книжки розкидувано особливо між українською шляхтою, яка пильно читала їх, не маючи своїх. В однім ті книжки говорили правду: Русь-Україна була темна. З одного боку часті татарські напади, з другого недбальство самих Українців, а з третього заздрість Поляків зробили те, що на Україні не було шкіл, було мало письменних людий і мало книжок. Найбільшу шкоду робило тут т. зв. право патронату, заведене Поляками. Було се таке право, що православних епископів мав право іменувати король, а священиків дідич села. З того виробився звичай, що епископами ставали не ті, яких вибрало духовенство як найгіднійших, але ті, що хотіли й могли добре заплатити королеви та його урядникам за „номінацію". Се значило, що найвисшим достойником церкви не можна було статися инакше, як тілько через тяжкий гріх, званий сімонією, або святокупством. Се був загальний гріх середньовікової латинської церкви в західній Европі, що спричинив там немало заколоту та розливу крови. У нас на Україні, особливо в Галичині, право патронату держиться ще й доси. На духовні посади йшли звичайно збіднілі шляхтичі, лакомі на епископські та монастирські добра, з яких могли жити роскішно. Люди світські, жонаті або вдівці, гулящі та розпусні, часто темні та нерелїґійні, а иноді навіть бувші протестанти або католики приймали pro forma православе і поверхове монастирське постриженне на те тілько, щоб ставати православними пастирями, компромітувати православе, або й навмисно шкодити йому. З натури річи плило, що в кругах низшого, сільського та міського духовенства, загалом бідного та близького до народа, деморалізація була менша, а основи старої віри і старих обичаїв держалися міцнійше.

(Дальше буде).

ДОМАШНЄ КОНСЕРВОВАННЯ САДОВИНИ Й ГОРОДОВИНИ.

Звичайний невеликий город біля хати не дає стільки городовини та овочів, щоб оплатилося збувати лишки на ринку, та звичано дає їх таки більше, ніж треба господарям для безпосередного ужитку в хаті. В таких випадках корисно й вигідно городовину та садовину консервувати, значить зберігати їх на зиму в такій формі, щоб вони не псувались і кожного часу можна їх споживати. Таке консервування має ще й немале значіння для оздоровлення дієти. Експерти ствердили, що в Америці споживають надто богато фабричних харчових продуктів — муки, оппханого рижу, цукру, товщу, а за мало ростинних харчів, які є головним жерелом мінеральних матерій і так званих вітамінів. Варення городовини і фруктів не нищить тих вітамінів і варені ростинні продукти мають в собі стількиж мінеральних солей та органічних складників, скільки й свіжі.

Спосіб, як зберігати варену садовину й городовину, відкрив поверх сто літ тому Француз Апперт. Сімдесять літ пізніще другий Француз, відомий учений Луї Пастер, доказав, що харчі псуються від так званих мікроорганізмів, малесеньких, простим оком незримих ростинок та тваринок, подібних як і ті, що викликають людські слабости. Ті мікроби не можуть жити без воздуха, значить не можуть жити в бутельці чи в банці, з якої витиснено весь воздух і потім її добре затикано, щоби воздух не доходив. А ще коли передтим овочі чи городовина добре переварились та перекипять так, щоб всі бактерії вигинули, то й продукти можна зберегти довгий час. Це називається стерилізацією — винищенням з усяких бактерій.

Варити городовину чи фрукти в кітлі або великім горшку і потім розливати їх в окремі пляшки з герметичними накривками — це загально поширений, але не зовсім певний спосіб консервовання. Є такі бактерії, які гинуть аж після довгого кипіння тай ще нові бактерії можуть попасти в пляшку підчас переливання. Тому ліпше варити овочі відразу в пляшках чи баньках і затикати їх без переливки. Це можна зробити, коли пляшки поставити в баняк з водою і воду розігріти аж до кипіння. Звичайно, треба, щоб вона довго кипіла, поки в пляшці все звариться.

Консервувати варто лише добрі і свіжі продукти; варити їх треба зараз після того, як зібрано з города. Та поки класти в пляшки, треба їх виварити в воді, щоби вичистити їх з пороху та бруду, який міг осісти на поверхні. Горошок треба ще потім переполоскати в холодній воді. Щойно зовсім чисті продукти складати в слої чи пляшки і кипятити в баняку з водою. Коли все добре перекипіло і зварилося, зараз затикати так тісно, щоб не доходив воздух.

Фрукти і ягоди звичайно зберігаються в сиропах, але з таким самим успіхом можна консервувати їх без цукру. Так як в них богато квасів, то й довго варити їх не треба. Яблока консервуються печені або варені, цілі або розрізані й обібрані з шкірки, або вешні в формі яблочного сосу. Варити їх в пляшці досить яких десять до двацять мінут, вишні яких двацять пять мінут, персики, ґрушки і сливки трицять мінут.

Щоби мати добрі консерви персиків („пічес"), їх з початку на одну мінуту, кидають в кипячу воду, потім в холодну, потім оббирають шкірку, розрізують, викидають кісточки і складають рядами, покриваючи сиропом. Варять яких трицять мінут і герметично затикають. Всі ягоди консервують таким самим способом: вичищують, пакують в горячі пляшки, покривають сиропом і варять 15—20 мінут.

Городовину для консервовання треба вибирати свіжу і молоду. Стручкову фасолю переварюють в окропі яких три до пять мінут, щоби вичистити її з пороху і бруду, потім пакують в горячі бутельки і варять в баняку з водою не менше як три годині. Цукрову кукурузу можна добре консервувати лише тоді, коли вона ще зовсім молода. Її наперед переварюють в горшку, додаючи ложечку соли і дві ложечки цукру на кожну кварту зерна, потім пересипають у пляшки і варять в кипучій воді від трох до шести годин. Горошок теж треба переварити, поки пакувати його в пляшки чи слої; на кварту горошку досипають ложечку соли і дві ложечки цукру та мішають ложкою, щоби не творились воздушні міхурі. Томейти (помідори) для консервовання вибирають не дуже спілі, переварюють мінуту-півтора і переполоскують в холодній воді. На кожну кварту додають по ложечці соли і по дві ложки цукру. Варять у слоях якої пів години.

Консервувати можна не тільки садовину й городовину, а й фруктові соси, згущені зупи і таке инше.

ЩО РЕФОРМУЄ ТУРЕЧЧИНА?

Ангора приготовляє все якісь реформи. Край вже й привик до того і які не булиб ці реформи, вони не дуже лякають нарід. Усе коли Мустафа Кемаль виглядає дуже поважно й задумано — так пише кореспондент одного англійського часопису зі столиці Туреччини — то Турки кажуть, що „газі" (завойовник) готовить народови якусь нову несподіванку. Питання лише, чи за нею послух грозитиме шибениця.

Кемаль був думки, що султанат, то перестаріла інституція й тому усунув тисячелітну монархію. Таксамо і каліфат (церковна верховна влада). Державну релігію усунено, але народу не приневолювали відректися ісляму. Шеіки в турбанах і розвійних одягах і дальше йдуть спокійно до своєї святої служби. Коран перекладають тепер на турецьку мову; так шеіки могтимуть читати його народові в рідній мові. Турецький подружний закон еманципує цілком Туркиню. Від урядовців зажадав Кемаль, щоби їх жінки ходили без серпанка в европейських одягах.

Великий реформатор журиться не лише такими важними політичними справами, він цікавиться теж дрібницями домашнього життя свого народу. Визначено точну суму, яку можна видати на весілля. Якийсь лікар сказав, що потріскана камінна посудина спричинює ріжні недуги наслідком заразків, які нагромаджуються в щілинах. Мустафа Кемаль приказав негайно перевести ревізію в усіх прилюдних гостинницях і знищити ушкоджену посудину. І так поліція прийшла до одного готелю, до їдальні, вишукала всі ушкоджені тарілки й розбивала їх до землі. Потім те саме зробила в кухні.

У суспільних взаєминах вимагає Мустафа Кемаль західних форм і точности. Видав приказ, що офіцири мають учитися при війску танців, та як мається цілувати жінку в руку й взагалі як поводитися в гостинній кімнаті і в балевій салі. Хоч і можлива є деяка реакція супроти нечайних змін, то одно є певне, що Туреччина вже ніколи не верне до давного устрою. Молоді жінки, що пізнали свободу, не схочуть повернути до серпанка й не дадуться замикати на самотині; а також мужчини, що пізнали західний комфорт (вигоду), не схочуть завертати до минулого. Діти, що виховуються в державних школах, певно не признаватимуть до того, що вони вже вчаться, як минулу історію.

КАРТА ЗМІНИ АДРЕСІ.

Хто зміняє свою адрес у,нехай долучить почтову марку за 10 центів і вишле сю картку на адресу:

До Адміністрації „Свобода":

Залучаючи почтову марку на 10 центів прошу змінити мою адресу.

Моя стара адреса була:

Число відділу..........

Імя ....

Улиця ....

Почта ....

Нова адреса є:

Число відділу..........

Імя ....

Улиця ....

Почта ....

"SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Бл. п. Осипові Гірнякови невянуча китиця.

Вартість людського життя залежить від його змісту; коли чоловік на протязі свойого життя давав багато високоморальних примірів другим, тоді життя його набирає великої вартости для окружения і усього громадянства. Воно дивиться на життя такого чоловіка як на примір, гідний звеличання і наслідування. Щоденні подвиги бл. п. Осипа Гірняка були м. и. і для автора отсих рядків постійною спонукою та заохочуючим зразком, а чесність та ідеальна доброта Покійного жерелом морального відсвіження. Почваючися довжником Його, бажав би я отсим хоч частинно мій довг сплатити.

Бл. п. Осип Гірняк був людиною небуденної інтелігенції природної, дотепу та енергії; в парі з тим відзначався Він високопоетичною вдачею, вищою над пересічний спосіб думання та відчування. Хто знав цього, наскрізь благородного чоловіка, не може на вістку про Його смерть без зворушення душі згадати Його чистого і праведного життя, перейти мимо Його свіжої могили, не кинувши пахучої квітки вдячного звеличення Його чеснот і характеру, Його багатої діяльности та самопосвяти для других.

Невеличкий становищем ієрархічним, невеличкий особою фізичною — був бл. п. Осип Гірняк великий духом. Сильна воля, захоплення всім, що гарне і добре, невичерпаний гумор, невтомима трудящість, широка начитаність і в парі з тим вироблена серед життевої боротьби власна фільософія життя — ось духова сильветка сего рідкого чоловіка. Життя трактував він як поезію і брав його заєдно з кращого ідеального боку, а ясність Його ніжної, доброї душі не дозволяла Йому ніколи бути песимістом. Він не вмів ненавидіти — лише вчив, не вмів погорджувати ні бути заздрісним. З молодечою фантазією, котра не опускала Його до пізної старости, лучив Він тверду, реальну працю; вдома, в громаді, в суспільности. Був чоловіком, що мав незвичайний вплив і тішився беззастереженим довірям як серед струсівського міщанства так і серед селянських кругів, серед яких працював довгі літа як директор каси і агент „Дністра". Для всіх був дорадником та провідником. Через те якраз зумів Він піднести обі названі, за Його починком основані інституції на високий ступінь розвою.

Ніколи не шукав Він нічого для себе, хоча достатків у Його не було. А родину мав тяжку: сімох синів перевів цей справді найкращий з батьків через високі школи. Про себе не дбав, нікого в житті не засмутив — всюди вносив доброту, щиру прихильність і чисту радість, ці жемчуги, котрими так багата була душа Його.

За те ми нині найкраще помянемо Тебе, вірний сину безталанної Неньки, благородним суперничанням; щонебудь ми з Тебе полюбили і в Тобі подивляли, це останеться на все у серцях наших. З цим і спочивай, Незабутній!

Тернопіль, в червні 1926.

Свящ. Олекс. Коренець.

Пок. Семен Наливайко (умер 1. серпня в Золочеві) уродився в Тростянці Малім біля Золочева в 1855 р. Від 1870—1872 р. був покійний учителем-помічником у Хильчицях коло Львова, а від 1872—74 самостійним учителем у Луці. За пропагандою тверезости і за заснування читальні „Просвіти" постарався гр. Водзіцький про те, що його забрали до війська на три роки. В війську дослужився він ранги фельдфебля, потім зложив офіцирський іспит і став резервовим офіцирем. В часі війскової служби здав також кваліфікаційний учительський іспит. По виході з війска вчителював у Воляківцях, потім став сталим учителем у Торгові, а накінець управителем двоклясової школи в Вільшаниці. У Вільшаниці розвинув покійний всесторонню діяльність: заснував читальню „Просвіти", кредитову кооперативу і кружок Сільського Господаря. Всі ті товариства містилися в його домі. В 1910 р. перейшов покійний на пенсію.

Ще в 1919 р. жертвував покійний 1000 корон на „Рідну Школу" зі своїх скромних учительських ощадностий і тим став добродієм „Рідної Школи". В томуж році основав покійний при головному виділі „Просвіти" у Львові стипендійний фонд в сумі 6000 корон, призначений для бідної шкільної молоді. В часі російської окупації натерпівся покійний дуже багато. Його арештували, переслідували. Від вивозу на Сибір вратувало покійника те, що ховаючися поважно себе зранив і попав для лічення до шпиталю в Золочеві, де видужав під лікарським доглядом д-ра Лопатинського. В 1915 р. за австрійських часів був управителем української приватної школи ім. Шашкевича в Золочеві. За свою діяльність і заслуги дістав пок. С. Наливайко почесні грамоти від товариств „Рідної Школи", „Взаїмної Помочі Учителів" і „Українського Педагогічного Товариства" у Львові. Філії „Просвіти" в Золочеві записав покійний свій вартісний дім у Золочеві.

З покійним зійшов у могилу колись талановитий педагоґ, а тепер сімдесятьвдохлітний старець з молодим серцем і молодечим запалом для громадських справ і народньої роботи. Щирого робітника та мецената стратила в особі покійника передовсім золочівська українська громада. — В. И. П.

СІЛЬСЬКО - ГОСПОДАРСЬКІ КАМЕРИ В БУКОВИНІ.

Авересканське правительство розвязало ще в квітні ц. р. сільсько-господарські камери. На 22. серпня ц. р. мали відбутися нові вибори. Але термін для внесення лїст не був назначений. Правительство назначило виключно своїх авересканських кандидатів, принявши трох лібералів, і оголосило, що термін для зголошення нових лїст вже минув. Тому, що не було двох лїст, лїста правительства перейшла.

Лише таким шляхом могло авересканське правительство „вибрати" свою лїсту, бо підчас виборів до парляменту, при нечуваним жандармським терорі, зістала ця лїста невересканців на Буковині все таки в меншости.

Правительство знає добре настрій буковинського селянства і переводить тепер вибори без жадних протиправительственних кандидатур.

РУМУНСЬКІ ФАШИСТИ НА БУКОВИНІ.

Дня 11. серпня ц. р. відбулося в Путні посвячення памятника румунському національному поетові Емінеску (батько його, родом Українець з Галичини, поселився в Румунії). Памятник поставила румунська фашистська студентська організація „Арбороза". На святі брали участь і представники правительства. Всі бесідники жадали в своїх промовах як найгострійших мір супроти „чужинців", то є національних меншостей в Румунії.

На памятнику Емінеску, який ніколи не був румунським шовіністом, вирізано уривок з одної поезії, що звучить: „Хто любить „чужинців", тому хай вирвуть з грудей собаки серце, а його похомки хай згниють прокляттями".

До такої ідеольогії румунських фашистів всякі коментарі зайві.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ